ÚSKALÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA DÁLKU BĚHEM PANDEMIE COVID – 19 OČIMA ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

THE DIFFICULTIES OF DISTANCE LEARNING AS PERCEIVED BY PRIMARY SCHOOL PUPILS DURING COVID – 19.

Veronika Bačová[1]

[1] Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Příspěvek představuje úskalí a obtíže vzdělávání na dálku při uzavření škol v období listopadu až ledna školního roku 2020/2021 pohledem žáků 4.–8. ročníků konkrétní základní školy. Odhalené úskalí a obavy žáků pomohou učitelům přinést progres při jejich pojetí vzdělávání na dálku. Cílem je představit výsledky případové studie, která odpovídala na následující otázky: Změnily se během zkoumaného období vzdělávání na dálku obtíže žáků spojené s touto formou výuky oproti jarní části, popř. vyvstaly nové obtíže? Pro šetření byla zvolena metoda dotazníkového šetření s následujícími polostrukturovanými rozhovory vedenými v ohniskových skupinách. Výsledky ukázaly, že žáci vnímají obdobné potíže jako během jarního uzavření škol, ale objevují se i nové obtíže s přesahem do osobního života žáků a jejich psychického stavu. Výsledky dále také ukázaly značné rozdíly mezi 1. a 2. stupněm a odkryly nejohroženější skupinu žáků.

Klíčová slova: *vzdělávání na dálku; uzavření škol; obtíže vzdělávání na dálku*

Abstract

The paper presents the dufficulties of distance learning from the point of view of 4th–8th grade pupils in autumn of the school year 2020/2021. The case study answered the following questions: Did the pupils' issues change from spring period? What are the new issues about? Is there any recommendation for teachers? The research employed the method of questionnaire and semi-structured interview in the focus groups. The results showed that pupils still perceive the same issues as during the spring, but there are also new issues with overlapping the personal life of pupils and their mental state. The results also showed significant differences between primary and lower-secondary school and revealed the most at-risk group of students.

Keywords: *distance education; closed school due to pandemic; difficulties of distance learning*

1 Úvod

Pandemie COVID – 19 znovu stála za uzavřením českých škol ke dni 14. 10. 2020. V této situaci se již české školství ocitlo během jara školního roku 2019/2020. Tato situace byla pro mnohé z hlavních aktérů vzdělávání (ředitele, učitele, žáky i rodiny) zcela novou. Situace vyžadovala flexibilitu, rychlou změnu v organizačních formách výuky i výukových metodách a nutnost osvojení si informačních technologií. Na první pohled se zdá, že podzimní uzavření škol nemuselo představovat krok do neznáma. Řada hlavních aktérů vzdělávání zejména učitelé a ředitelé se mohli vyvarovat chybám, které učinili z nevědomosti během jarní části vzdělávání na dálku. Ale je tomu skutečně tak?

2 Teorie

Vzdělávání na dálku, v podobě, tak jak jej v současnosti v době pandemie Covid – 19 zažíváme, je v českém prostředí ještě stále nové a neukotvené, ale již během krátké doby začala vznikat řada šetření a výzkumných zpráv, které se touto problematikou zabývají. Pro účely příspěvku byla zvolena získaná data zabývající se úskalími a problémy ve vzdělávání na dálku spojenými přímo s žáky základních škol. Jedním ze šetření je prezentováno L. Rokosem a M. Vančurou (2020), kteří přináší pohled na vzdělávání na dálku očima žáků základní školy. Z výpovědí vyplývá, že zhruba třetině žáků z nespecifikovaných důvodů tato výuka celkově nevyhovuje. Pokud se podíváme detailněji, hlavní negativa spojená s výukou žáci spatřovali v: chybějícím výkladu učitele, množství a obtížnosti zadaných úkolů, malém podílu online výuky a v chybějící zpětné vazbě k odevzdaným úkolům. Shodné výsledky uvádí i Česká školní inspekce ve své tematické zprávě, která upozorňuje na další negativa: nutnost setrvání u počítače, velký rozsah samostatné práce (samostudium doporučených textů či samostatné vypracování úkolů) a rychlé tempo výuky (Pavlas & Zatloukal, 2020). Tato zpětná vazba od samotných žáků může být velmi cenná, pokud se jí budeme věnovat a dokážeme na ni reagovat a poučit se z ní.

3 Metodologie výzkumu

Pro šetření byla zvolena případová studie, která proběhla mezi žáky 4.–8. ročníků nevýběrové pražské základní školy. Vzorek tvořilo 125 žáků, s návratností 70 vyplněných dotazníků. Jednotlivé třídy byly vybrány z důvodu předchozího působení autorky šetření jako učitelky v těchto třídách. Pro autorku bylo tak snazší navázat s žáky kontakt a získat důvěru. Šetření bylo provedeno ve 2 fázích. První fáze byla realizována pomocí dotazníkového šetření. Dotazník obsahoval otevřené otázky, které se dotazovaly na poskytování podpory ve vzdělávání ze strany učitelů; čas strávený nad výukou; negativa, která z pohledu žáků vzdělávání na dálku přináší aj. Statistická analýza dotazníků proběhla pro každý ročník samostatně a využita byla analýza absolutní četnosti odpovědí (Jeřábek, 1993). Získaná data každého ročníku byla sloučena a na jejich základě, opět pomocí absolutní četnosti, byla vytvořena témata, která se stala podkladem pro následující část šetření. Pro kvalitativní šetření byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů realizovaných v ohniskových skupinách. Ohniskové skupiny tvořili žáci jednotlivých ročníků zapojených do předešlého dotazníkového šetření. Každá z celkového počtu 5 ohniskových skupin čítala zhruba 14 participantů. Páteřovými otázkami pro tyto ohniskové skupiny se stala témata vyvstalá z dotazníkového šetření. Rozhovory byly zaznamenány, následně přepsány a analyzovány pomocí axiálního kódování (Hendl, 2008). Na základě dat získaných kódováním byly vytvořeny závěry.

4 Výsledky

Výsledky ukázaly, že i během podzimního a zimního vzdělávání na dálku žáci dané základní školy spatřují obdobné obtíže, které se v některých oblastech ještě rozšířily a vytvořily propast mezi 1. a 2. stupněm. Žáci 1. stupně v současné době spatřují negativa pouze v technických nedostatcích svých zařízení. Naopak žáci 2. stupně vnímají oproti jaru zvyšující se procento jejich zatížení, tj. velký rozsah zadávaných úkolů; neschopnost plnit zadané úkoly samostatně; často chybějící zpětná vazba k odevzdaným úkolům a rychlé tempo výuky. Mezi další nové obtíže a úskalí řadí zejména žáci 2. stupně nedostatek volného času mezi hodinami i po nich; nedostatečnou podporu ve vzdělávání ze strany učitelů (v případě nepochopení je malá možnost konzultovat probírané učivo); špatnou komunikaci s učiteli při nepochopení zadaného úkolu a jako novou problematiku ukazují výsledky zhoršující se psychický i zdravotní stav žáků.

5 Závěry a diskuse

Z výsledků vyplývá, že se žáci dané základní školy stále potýkají s obdobnými potížemi jako během jarního vzdělávání na dálku a tyto převládající potíže společně s narůstající únavou žáků vedou dále k potížím se soustředěním a hlubším problémům, které již začínají zasahovat do jejich osobního života i zdraví. Při vzdělávání na dálku je nutné, aby si učitelé nastavili priority, bez kterých se vzdělávání na dálku neobejde, dávali žákům dostatečnou zpětnou vazbu k jejich vzdělávacímu procesu a na základě znalosti individuality žáků, zadávali pouze takové úkoly, které jsou skutečně přiměřené dovednostem, znalostem, ale zejména časovým možnostem žáků. Neboť v tuto chvíli je nezbytné hledět na psychohygienu žáků. I nadále tedy zůstává otázka pro učitele, jakým způsobem vzdělávání na dálku pojmout? A zamyšlení se, zda dávají prostor žákům samotným, a to nejen prostor pro relaxaci, ale také prostor pro vyjádření jejich pocitů a myšlenek. Právě naslouchání žákům se ukázalo během vedení rozhovorů jako jeden z podstatných faktorů pro jejich psychický stav.

6 Literatura

Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace.* Portál.

Jeřábek, H. (1993). *Úvod do sociologického výzkumu.* Karolinum.

Pavlas, T., & Zatloukal, T. (Eds.). (2020). Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020: Tematická zpráva. Česká školní inspekce.

Rokos, L., & Vančura, M. (2020). Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií: pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace*, *20*(2), 122–155.